

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко

ІЗ НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЩИНИ XVII–XVIII ст. (частина 25)

DOI: 10.58407/litopis.230306

© Ю. Мицик, І. Тарасенко, 2023. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1580-1284>, <https://orcid.org/0000-0003-1019-9749>

Метою публікації є уведення до наукового обігу важливих документів, створених гетьманом України Данилом Апостолом, полковниками й сотниками Гетьманщини, що дозволяє доповнити «Український Дипломатарій XVI–XVIII ст.», а публікація останнього є одним із актуальних завдань української археографії. Публікується також різноманітна ділова документація Гетьманщини (купчі, скарги, рапорти тощо). Крім того, аналізуються інформаційні можливості цих джерел, виявляються особливо цінні свідчення. **Наукова новизна** тісно пов'язана з вищевизначеною метою, оскільки вперше до наукового обігу вводяться архівні, недруковані джерела, які зберігаються в зібраннях Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського та відділу рукописів бібліотеки Польської Академії мистецтв та Польської Академії наук у Кракові (Польща). Вперше встановлено важливі факти з соціально-економічної, військово-політичної, церковної історії України середини XVII – XVIII ст., діяльність судових органів, повсякденного життя українського народу. Важливими є документи, які стосуються маловивченого регіону – Стародубщини. Ця етнічна українська земля нині входить до складу РФ, де намагаються всіма можливими засобами стерти пам'ять про її історичну належність. Натомість в Україні історія Стародубщини тривалий час вимушено не вивчалася й зараз дослідники лише починають опрацьовувати цей матеріал.

Ключові слова: універсал, листи, гетьман, Гетьманщина, Сіверщина, Церква, купчі.

У черговій частині статті продовжуємо вводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах і необхідність публікації документів із історії цього регіону України вже йшлося в попередніх частинах). Загалом тут наведено тексти 34 документів, з них 7 – XVII ст., 27 – XVIII ст., у т. ч. першої пол. XVIII ст. – 24, др. пол. XVIII ст. – 3. Крім того, два документа XX ст. наведено в додатках. Більшість згаданих джерел зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), решта (всього 12) – у відділі рукописів бібліотеки Польської Академії мистецтв і Польської Академії наук у Кракові (далі – БПАН) (№ 1, 2, 4, 6, 15, 16, 17, 20, 22, 25, 26, 29, 31).

Серед представлених документів необхідно виділити ті, що доповнюють «Український Дипломатарій XVI–XVIII ст.», тобто універсали й листи гетьманів, полковників, загалом козацької старшини. Найперше, це документи гетьмана Данила Апостола (3 документи), прилуцького полковника Івана Стороженка (1) і ніжинського полковника Петра Розумовського (1), бахмацького сотника (Семена Боровського), батуринського сотника (Федора Стожка).

Почнемо з документів XVII ст., яких збереглося менше, саме тому вони є більш цінними. Чотири з них стосуються початкового етапу Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр., а саме: боїв на українсько-білоруському прикордонні. Два з них відіслані «Z Treszuна» (№ 1, 4). Хоча в Білорусі є кілька сіл зі схожою назвою, але найбільш вірогідно, що йдеться про село Стрішин, яке розташоване поблизу Речиці. Перший із них ґрунтується на свідченнях полоненого – брагинського сотника Феська (невідомої досі особи). Він подав важливі свідчення про дії чернігівського полковника Мартина Небаби під Гомелем, про невідомого досі полковника Макеру тощо. Коротка «новина» (№ 4) є незначним доповненням до попередньої. Продовження цих подій бачимо в «новині» (№ 2), в якій розповідається про нещасливу для повстанців битву 7 липня. Лист шляхтича Сенецького (№ 3) друкувався в недавно виданому польськими археографами табірному

(кацелярському) щоденнику¹ польного гетьмана, литовського князя Януша Радзивіла, фактично командувача литовських військ. У ньому розповідається про невдалу спробу кількатисячного загону повстанців оволодіти Чичерськом, причому вказується, що вони були «зі Стародуба й Гомеля». Із польських архівосховищ, цього разу з ВР Бібліотки князів Чарторийських у Кракові (далі – БЧ) походить й «новина» 1676 р. (№ 6). Наводимо її текст тільки в нашому перекладі з польської мови й скорочено. Річ у тім, що її польськомовний оригінал, разом з іншими документами рукопису, є серед тих, які не лише були оцифровані, але й виставлені в інтернеті й кожен охочий може легко з ним ознайомитися. Тим більше, що цей документ написаний каліграфічним почерком. Тут польський інформатор (дипломат?) повідомляє з Москви про події в Гетьманщині, зокрема прояснює мету авантюри стародубського полковника Петра Рославця. Стародубщини стосується і «пам'ятах» 1666 р. (№ 5). У ній йдеться про купівлю урочища Семковщини, згідно з універсалом наказного стародубського полковника Тимофія Олексієвича. Це вкотре підтверджує той факт, що стародубський городовий отаман (майбутній повноправний полковник) Тиміш Олексієвич був у 1665 р. ще й наказним стародубським полковником². Документ 1688 р. (№ 7) – це лист прилуцького полковника І. Стороженка до гетьмана І. Мазепи, де повідомляється про отримання грамоти царів Івана V й Петра I.

Переходимо до документів першої половини XVIII ст. Почнемо з найважливіших, якими є гетьманські універсали. Першим із них є лист 1732 р. гетьмана Данила Апостола до Завадовського й Дзевульського (№ 21). У ньому йшлося про скаргу Григорія Скорупи на незаконне зведення млина й рудні на його землях. До цієї справи були залучені стародубський полковник у 1709–1719 рр. Лук'ян Журавка й особливо генеральний суддя у 1715–1728 рр. Іван Чорниш, який «по многих містах в полку Стародубовском распространяючи самовольною державою, начал бил полчанам чинить протчие обиды». Тут міститься важлива згадка про те, що гетьман Апостол у 1728 р. за скаргою Скорупи послав із ним «Грабянку з протчїими» до Чорниша, щоб встановити справедливість. Отже, маємо невідоме досі важливе свідчення до біографії знаменитого українського літописця Григорія Граб'янки. Два інших документи 1733 р. (№ 23, 24) Апостола – це його розпорядження генеральному суду щодо реалізації царських указів. Судових справ стосується й документ 1710 р. (№ 8). Це судовий декрет, яким задовольнялася скарга Давида Карпенка, жителя с. Красного, на своїх братів. Важко сказати, про яке з сіл йшлося, оскільки під такою назвою існує два села в сучасній Чернігівській обл. (в Чернігівському й Новгород-Сіверському районах). Декрет був підписаний генеральним суддею Олексієм Турянським і суддівським писарем Петром Михайловичем Булавкою. Якщо про першого досить добре відомо, то Булавка згадується лише в покажчиках Ю. Гаецького та В. Кривошеї³ й то під 1701–1708 рр. Декрет дозволяє продовжити каденцію Булавки як мінімум на рік і до того ж вказує на його ім'я та по-батькові.

Далі йдуть купчі, які тут добре представлені. Першою з них є купча 1718 р., у якій йдеться про продаж мглинськими козаками землі Олексію Єсимонтовському, «знатному товаришу войсковому», котрий у 1723–1732 рр. стане мглинським сотником (№ 9). Названо й ім'я о. Афанасія – священника с. Дрокова. Цю купчу доповнює інша на продаж ниви Миною Глупченком тому ж Єсимонтовському (№ 10). Замість неписьменного Мни її підписав о. Герасим, «презвитер храму Рождества Хвѣ села Єсимонтовки». Купча 1726 р. збереглася у виписку з чернігівських міських книг (№ 12). У ній згадано березовського міського писаря Івана Кам(...)* (на жаль, закінчення прізвища не прочитується). Однак ясно, що це незнана досі особа, бо такого писаря не знаходимо в довідниках. Ще шість купчих є дещо нестандартними, бо в них однією стороною (покупець) виступає державна установа – військова артилерія. У першій із них 1729 р. козак Воронізької сотні Григорій Пішовець продавав частину своєї нерухомості в с. Локотки (нині – м. Шостка) військовій артилерії, керівництво якої скуповувало землі на території Ніжинського полку (№ 15). Тут підписався також воронізький отаман Кирило Слабій, чю каденцію можна продовжити на цей рік. Друга купча 1732 р. має подібний зміст: козаки Шкірманти продавали частину своєї нерухомості на Глухівщині (№ 22). Третя купча 1733 р. (№ 25) козаків Івангородської сотні важлива тим, що подає ще одну дату каденції городового отамана Пилипа Кривоноса, яка досі датувалася тільки 1721 р.⁴ Те само стосується й івангородського писа-

¹ Korespondencja wojskowa hetmana Janusza Radziwiłła w latach 1646–1655. Część 1 – Diariusz kancelaryjny 1649–1653. Warszawa, 2019. С. 146–147.

² Мицик Ю. Стародубський полковник Тимофій Олексійович. *Сіверянський літопис*. 2021. № 6. С. 57.

³ Gajecy G. The Cossak Administration of the Hetmanate. Cambridge, 1978. V. 1. P. 79; Кривошея В.В. Козацька старшина. Київ, 2010. С. 233.

⁴ Кривошея В.В. Українська козацька старшина. Київ, 2005. С. 83. Див. також: Кривошея В.В. Українська козацька старшина. Київ, 1997. Ч. 1. Тут і далі каденції сотенних старшин зв'язалися з цими найповнішими сучасними покажчиками.

ря Олександра Састовського (досі невідома особа). Четверта купча 1735 р. згадує івангородського писаря Юхима Шубу, який теж вперше згадується в джерелах (№ 26). П'ята купча 1742 р. (№ 31) теж стосується Івангорода. У ній згадано писаря Саву Малюгу, який досі проходить у документах як писар у 1736–1738 рр. А в останній купчій 1739 р. (№ 29), де йдеться про Глухівську сотню, названо сотенним писарем Якова Макухіна, досі невідомої особи. До цих купчих прилягає «відомость» 1729 р. (№ 16) щодо військового двору у Воронежі. Її на вимогу артилерійського осавула Семена Карпіки склала воронізька старшина й скерувала до генерального обозного Якова Лизогуба.

Далі йдуть документи інших категорій. Це насамперед скарги. Першою з них є скарга 1719 р. (№ 11) бахмацького сотника Семена Боровського гетьману Івану Скоропадському. Йдеться про його конфлікт із жителями с. Малий Самбір (нині – село Конотопського району) за сіножать, куплену ним ще за гетьманату Івана Самойловича в 1677–1678 рр. і зайняту самбірцями в часи «руїни шведской», тобто у 1709 р. Згадано тут і с. Тиницю (нині в складі сучасного Ніжинського району). Особливо цікавою є згадка про якийсь судовий процес матері Боровського з «Мазепихою, тогда асаулкою енеральною будучою», тобто в 1682–1687 рр. Тут є певна неясність: кого вважати Мазепихою: ігуменню Марію-Магдаліну, матір Мазепи, або його дружину Ганну Фридрикевич (у дівочтві Половець). Ми схиляємось до того, що тут йшлося про Ганну, оскільки одна з її маєтностей знаходилась саме в Малому Самборі. Інша скарга (№ 19) датована 1729 р.: кролевецький козак Стефан Стожок скаржився гетьману Данилу Апостолу на рідного брата – сумнозвісного батуринського сотника Федора Стожка. Вони тримали оренду в сотенних містах Острі та Красноколядині ще до 1708–1709 рр., але при спільному будівництві млина на р. Сейм брат його обдурив і Стефан зазнав збитків. У 1737 р. сам Федір Стожок скаржився гетьману Данилу Апостолу на бахмацького сотника (Василя Покотила), який нібито оббрехав його, звинувативши в недогляді за гетьманською маєтністю, із якої були вкрадені коні тощо (№ 27).

Інша категорія письмових джерел – листи, представлені тут непогано (№ 13, 14, 28, 34), у яких йшлося про Мглинську сотню Стародубського полку. Ці листи 1728 і 1729 рр. адресувалися вищезгаданому мглинському сотнику Олексію Єсимонтовському. У першому Опанас Покорський доводив свою правоту щодо земельного конфлікту з останнім. Тут було згадано й Рославця. Імовірно це був Дмитро Михайлович Рославець, наказний почепський сотник у 1729–1731 рр., або ж його брат Василь. У другому листі Лаврін Лук'янов (?), видно слуга Олексія Єсимонтовського, писав йому про господарські справи. У третьому, датованому 1737 р., батуринський сотник Ф. Стожок та інші члени міської верхівки Батурина писали тому ж Єсимонтовському про передачу цінних речей покійної Марії «Роговникової» її спадкоємцям і наводився реєстр цих речей. Четвертий лист був написаний уже в 1776 р. (№ 34). Його автором був генерал-прокурор Сенату князь О. В'яземський, і адресований до генерал-губернатора «Малороссии» графа Петра Рум'янцева. У ньому йшлося про фальшивомонетника Василя Сирського та слідство по його справі.

1729 р. датований рапорт березинського сотенного писаря Івана Вдановського (?) згаданому вище графу П.О. Рум'янцеву про зняття копій із універсалів, грамот і кріпостей (№ 18). Тут викликає інтерес березинський сотенний писар, який підписав під рапортом як Іван Вдановський (?). На жаль, прізвище написано не зовсім розбірливо й неясно, хто ж це. Можливо Богдановський, який був на цій посаді в 1746 р. або якась інша особа. Подібний документ було направлено в 1730 р. лаврським намісником о. Романом до Генерального військового суду (№ 20). Тут сповіщалося про отримання Києво-Печерською лаврою царської грамоти. У 1767 р. ніжинський полковник Петро Розумовський звертався до генерал-губернатора «Малороссии» графа Петра Рум'янцева з рапортом (№ 32), пояснюючи причину конфлікту з полковим писарем (Іваном) Романовським. Останній названий «правящий должностю», що означає, на нашу думку, «виконувач обов'язків». Справді, у 1767 р. Яків Почека був відставлений із посади полкового писаря, а далі (у 1768–1770) ним був Петро Княжиковський-Базилевич. Цілком можливо, що у 1767 р. писарем був Романовський, якого через конфлікти з полковником було відставлено. Зате він став писарем близько 1779 р., уже після смерті Розумовського. Того ж року глухівський сотник Семен Уманець доповідав Рум'янцеву про чарування жінок в с. Сліпороді («заломлювання жита») і про слідство в цій справі. Тут маємо важливий матеріал для етнографів, дослідників демонології в Гетьманщині.

Іншу досить рідкісну категорію джерел представляє документ 1740 р. (№ 30). Це зобов'язання священика Петропавлівської церкви с. Дегтярі Мглинської сотні Петра «Яковлева». Село було власністю Єсимонтовських і священик укладав із ними договір, у якому йшлося не лише про вимоги до його моральних якостей, але й економічного характеру: розміри роковщини (річний податок парафіян священику), плати за треби тощо.

Урешті, у додатку нами було вміщено уривки з двох листів видатного історика, ніжинця Івана Спаського (1904–1990) до видатного українського мистецтвознавця Стефана Та-

ранушенка (1889–1976). Вони не є історичними джерелами козацької доби, але вони містять цікаві результати дослідження міської архітектури Ніжина доби Гетьманщини.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати – знаком (...)*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обірвана частина тексту тощо) або відновлені за змістом слова. Датування переважно подане кирилическими літерами переводимо арабськими цифрами. Публікація текстів здійснюється за правилами Я.І. Дзири (дещо скоригованими)⁵.

Сподіваємось, що ці джерела будуть цікавими й краєзнавцям, оскільки проливають додаткове світло на історію населених пунктів Сіверщини, на соціально-економічну, церковну й культурну історію краю.

* * *

№ 1

1649, квітня 18. – Стрішин (?). – «Новина».

«Z Treszyna d. 18 aprilis 1649.

Do Rzeczyzy przyprawdzono Feška, setnika pułkownika brahińskiego, który na konfessatach to powiedział, że do Homla pułkownik Niebaba w sobotę wielkanocną przyszedł w pułtrzeću tysięcy kozaków, piechoty ma cwiczonej najwięcej. Makiera, pułkownik, w Łosowiej, w Brahańcu 6 000 ludzi ma. W Howruczy (?) Napalicz ma 6 000. Z tym jest Hornostaj szlachcic, setnik. Powiedział ten Feško, setnik, że choćby Chmielnicki chciał się zgodzić, nie może, czerń zbestwiła, żeby zносили szlachtę albo sama ginęła. Pp. hetmani obadwaj są w Wilnie, a kozacy większą potęgę obrócili na wojsko litewskie».

(БПАН, ВР, 2254. Арк. 172. Тогочасна копія).

переклад

Зі Стрішина (?) д. 18 квітня 1649.

До Речиці привели Феська, сотника й брагінського полковника. Котрий нам сказав, що до Гомеля великодньої суботи прийшов полковник Небаба з двома з половиною тисячами козаків, найбільше має навченої (воновати) піхоти. Полковник Макара в Лозовій, в Брагінці (?) має 6 000 вояків. У Овручі (?) Напаліч має 6 000. Із ним є шляхтич Горностай, сотник. Цей сотник Фесько сказав, що хоча б Хмельницький хотів помиритися, не може (цього вчинити), бо розлючена чернь хоче, щоб знищили шляхту або сама (чернь) загине. Обидва пани гетьмани перебувають у Вільні. Козаки більші сили кинули на литовське військо.

№ 2

1649, липня 13. – Табір литовського війська. – «Новина».

«Z obozu litewskiego.

Die 13 July do k. j. m. przyniesiono te nowiny: pod Pyszewicze d. 13 July, że była główna utarczka d. 7 July naszych za Rzeczyzą w Litwie wojska między bagnami nad rzeką Przypęcią. J. m. h. Tyzenaus piechotą i z draganami, пікінірами (?) з р. Теофілом Ражеким, ротмістром, і з j. m. p. Роп розервали козаків п'ятнасті тисячі ex nunc zabieli. P. Роп zabity i jego wielu niemców poległo, kozaków dwa tysiąca na chorągiew p. Ражеkiego wydzieło się, z którymi bił się potężnie i już niemcy osleb ich bili, kłoli, kopytami (?)* bili i siła jego potopiono, z реjtarijej zginął ротмістр p. Grotuz, chorągiew jego jednak dobrze posiełkowała. Zginęło tedy kozaków z 8 000, ostatek kilkanaście tysięcy zasiekli się w lesie od naszych byli w obłężeniu. Głód też srogi w obozie, że konie jedząc (...)

(БПАН, ВР, 2254. Арк. 198. Тогочасна копія).

З литовського табору

13 липня до кн. й. м. принесли ці новини з-під Пишевич 13 липня, ще головна битва 7 липня наших була за Речицею в Литві. Наші війська між болотами над рікою Припяттю, й. м. п. Тизенгауз із піхотою, драгунами, пікінерами (?) з ротмістром п. Теофілом Раецьким і з й. м. п. Ропом розірвали п'ятнадцять тисяч козаків; п. Роп забитий і багато його німців полягло, козаків дві тисячі на хоругв п. Раецького напали (?), із котрими билися потужно і вже німці наосліп (?) їх били, кололи, копитами (?)* били й багато їх потопили. Із рейтарів загинув ротмістр п. Гротус, однак його хоругва добре помагала. Тоді загинуло 8 000 козаків, решта понад десять тисяч укріпилася в лісі й наші їх взяли в облогу. Сильний голод у таборі, що коні їдучі (...).

№ 3

1649, липня 27. – Чечерськ. – Лист шляхтича Павла Сеницького до князя Януша Радзивіла.

«Яснеосвічений милостивий князю, пане, а пане мій милостивий.

Уже був хотів рушити з Чечерська до в. кн. мості, мого милостивого пана, а тут козаки, котрих із Стародуба і Гомеля зібралося кілька тисяч, підступили під Чечерськ, прагнучи його неодмінно здобути. Через важку переправу я мусив затриматися. Три дні втративши через часті сутички, на початку четвертого дня вони штурмували з великою рішучістю, але завдяки Божій допомозі отримали значну поразку. Через це вони з великого страху покинули в таборах коней, обіди, котрі були вже приготували собі, і мусили тікати, де їх чимало загинуло. Взнявши певну відомість про в. н. мость, котрий є в Лоєві, усі пішли до Гомеля. Не в змозі мати жодної відомості про те, що діялося в їхньо-

⁵ Дзира Я.І. Вступ. *Літопис Самовидця*. Київ, 1971. С. 39–42.

му війську, бо ж ми оточені були ними, а пославши по допомогу до Речиці, жодних відомостей не могли отримати і якби довше затрималися, мали б великі втрати. Аж тільки пан Ігнаткевич із першого нічлігу вийшовши від них, дізнався про все. Котрого, щоб оповістити вас, якнайшвидше послаю до в. н. мості, а сам одразу за ними виїжджаю, просячи Господа Бога, щоб в. кн. мось, мого милостивого пана, я побачив при щасливих успіхах у доброму здоров'ї. Віддаюся з моїми пониженними послугами ласці в. кн. м., мого милостивого пана.

Дано в Чечерську 27 липня 1649 року».

(Опубліковано в кн.: Korespondencja wojskowa hetmana Janusza Radziwiłła w latach 1646–1655. Część 1 – Diariusz kancelaryjny 1649–1653. Warszawa, 2019. С. 146–147).

№ 4

1649, серпня 2. – 3-під с. Пишевичі. – «Новина».

«Z-pod Pyszewicz de data 2da aug[usta] 1649.

Drogość wielka w obozie j. k. m., a zwłaszcza napojów języka zasiadź nie możemy. P. Tyzengaus, starosta reczycki, zabit i p. starosta dziewinicki. Kozaków 1e[g]ło 28 000, a było ich 40 000».

(БПАН, ВР, 2254. Арк. 172. Тогочасна копія).

переклад

3-під Пишевич під датою 2 серпня 1649.

Велика дорожняча в таборі й. к. м. Особливо те, що напоїв і «язика» не можемо дістати. Речицький староста пан Тизенгауз вбитий і пан дзевиницький староста. Козаків полягло 28 000, а було їх 40 000.

№ 5

1666, жовтня 31 (20). – Стародуб (?). – «Память».

«Лета 7175 октября 20 били челом великому государю царю и великому князю Алексею Михайловичу, всея Великия и Маляя и Белия России самодержцу, а в малороссийском государевом городе Стародубе оседлыи избы столнику Кириллу Осиповичу Хлопову словесном своем челобитии сказал стародубовский козак Андрей Лазарев: в прошлом де тысяча шестсот шестьдесят пятого году по универсалному же листу за росказанию наказного стародубовского полковника Тимофея Алексеича купил де он, Андрей, в стародубовского козака у Василя Рощиненка отчину з бортним уожем со пчелами и сеножатми, которими вьладел, прозываемие урочища Семковщина. И он, Андрей, тем бортним уожем и сеножатми вьладел з тех мест и по сие вьремя. А нѣ же он, Андрей, тем бортним уожем и сеножатми без указу великого государя и не являяся вьладет не смеет и с чтоб великий государ пожаловал и велел бы ему, Андрею, тем бортним уоженьем и сеножатю вьладеть по прежнему и по указу великого государя царя и великого князя Алексея Михайловича, всея Великия и Маляя и Белия России самодержца, вьладеть ему, Андрею, тою отчиною и сеножатю по прежнему ему указу великого государя. Буде он, Андрей, преж сего того купленного отчиною и сеножатми вьладет, и нине вьладеет по его памяти по прежнему и перешкоди никакой не учинил и спору и челобитя никакого не будет.

В подлинной памяти подписалися, к сей памяти столник Кирилъла Осипович Хлопов печать свою приложил.

На тот лист проданный вечистый и в нем менених грунтов Симовщина со всеми приналежностями сам, жена и дети вечни часи зьрекаются. Василий Радионович Рощина, козак стан (?) стародубовский те старо (!) рукою своею».

(ІР НБУВ. Ф. II. Од. зб. 18374. Тогочасна копія. Запис на маргінесі: «Копія». Перед останнім абзацом намальоване коло, всередині якого написано: «Место печати»).

№ 6

1676, серпня 19. – Відомості з Москви.

«[...] Сюди привели трьох турків [...]. Задніпровські козаки взяли їх під Кам'янцем. Про нас так собі думають, що турки на нас не будуть наступати, бо ще й досі не перейшли Дністер. Є чутка, що Дорошенку прислано нові турецькі інсигнії за те, що він послав до Порти полковника Стаматієнка, піддаючи все Задніпря туркам. А це гультяйство тут знову починає хвилюватися. Сюди прибув стародубський полковник Рославець із тим, щоб він був удільним полковником, незалежним від задніпрського гетьмана Івана Самойловича й просить про московський гарнізон в Стародубі. Є з ним 150 кінноти. Самі ж стверджують, що у них не обійдеться без збройної міжусобиці. Московське військо на Дону під Азовом вимерло, тепер туди посилають інше [...] На Україні чимале московське військо, щоб тільки вони хотіли б щось робити. [...]».

(ВРБПАН. № 174. Арк. 221–222. Копія кінця XVIII ст.).

№ 7

1688, лютого 12 (2). – Прилуки. – Лист прилуцького полковника Івана Стороженка до гетьмана Івана Мазепи.

«Ясневелможний мосци пане гетмане Войск их царского пресвітлого величества Запор[озких], мні велде мосцівий пане и милостивий добродію.

Писаную грамоту от найяснійшого маестату пресвітлійших и державнійших Божиєю милостию великих государей царей и великих князей Иоана Алексіевича, Петра Алексіевича и благовірной и великой княжни Софії Алексіевни, всеа Великия, и Маляя, и Білия России самодержцев, и многих государств и земель восточних и западных и сіверних отчичов и дідичов наслідников, государей и обладателей, их ж царского величества, в полк Прилуцкий присланую, в честне и явне публице на

ринках, так в самій Прилуцці, яко теж и по всіх городках полку моего Прилуцького, кождому малому и великому православному християнскому народу, товариству войсковому и посполитим людям казавалем вичитати, обясняючи милостивое слово их царского пресвітлого величества и високодержавную монаршую ку всім нам милость, что всяк народ православний християнський полку моего Прилуцького, услышавши такое милостивое слово ко всім пресвітлійшим и високодержавнійшим монахов наших, их царского пресвітлого величества, радостне до сердца своего приняли и милостью их царского пресвітлого величества обдарени будучи, хвалу Всемогущему Господу Богу воздали и пресвітлійшим и державнійшим монархов наших их царскому пресвітлому величеству за такое милостивое слово до лица землі падши, чинили поклон и благодарение, а велможности вашей, пану моему велце милостивому и великому добродієві, по вислуханю оной грамоти, кождый голосами своими склонними до покоры, так товариство войсковое, яко теж и посполство старое и малое, віншували велможность вашу, пана моего милостивого и добродія, на тол високом уряде гетманском щасливе рейментуючого, усердно зичачи панования щасливого и долголітного и над неприятелми земель чужих страшного и високого одоліния и звїязтва. Чого и я сполне з ними велможности вашей, пану моему милостивому и добродієві горливе зичачи, застаю завше

Велможности вашей, м. м. пану и милостивому добродієві, во всем поволним и унижоним скаргу Ивану Стороженку, позсталому, владіти. Взглядом чого покойный Юско, отц Семенов, а Давидов дядко, взял его в свою опеку. А потом час от часу они, дядки Юско, Гордій и Корсун, будто завладіли его отчистою всіх кгрунтов давидовскою частю и пожиткуючи, много себї приобріли пожитку. Также и по них позосталие сні, а брати Давидови, вмінивши част кгрунтов давидовских вмісто дізидни своей еще неділенной потаповской користуючи его, Давидовою, отчизною якобы неслухне. Позваная сторона Семен Ющенко, Андрій Гордієнко и Тимофій Корсуненко, ставши очевисто перед судом войсковим енералним, отвітовали, же на правдою Давид занесл свою скаргу, а удавши річ, вмінил дідовские кгрунта быти своими отчистими кгрунтами. Кдгы ж тие, мовит, кгрунта зовемие потаповские не (...) * были, которые як отци нши без жадного поділу заживали спокойне без сварки, так и мы до сего часу покол межн нами в тих же кгрунтах поділ, совокупне заживалисми. На що и презентовали поділ учинили п. Михайлом Ивановичом, дозорцею рейментарским, в Обмочеве, будучим в року 1709 в мцу юня 29 дня. Який поділ обширне в особной картї есть выражен. А когда тим поділом Давид Карпенко не хотячи контентоватися, удался до уряду батуринаского, доходячи своих отчистих кгрунтов, оказалось на урядї, же Давид Карпенко неслухне турбуєт своих братов, повідаючи, же то кгрунта не дідовские, лєч отчистие. Який поділ утвержено урядовим писмом. На певнійший довод Давид ставил Гаврила Пулинца, старинного члвка, жителя краснянского. Которий ставши перед судом войсковим енералним, в том сознал, же дідовские кгрунта Потапа, небожчика, не (...) *. Суд теды его царського пресвітлого влчства Войска Запорожского енералный по вислуханю обоіх сторон скаржачой и отвітуючей контроверсий наказует, абы Давид Карпенко контентовался полем пахатным, которое виділено ему в одной руці на пят ден, в другой на два дні, а зособна половиною гаю, частю четвертою саду. А до того повинни брати его выдїлити част от города до его хати Давидовой, грабежи теж всі о мала до велика повинни брати его ему повикуповати и поворочати. Що Давид Карпенко одобравши, не мїет болш своих братов турбовати у жадного суду и права под зарукою золотих трохоств и под неопустным каранем. Для чого и сей декрет з подписом рук и притисненем звиклой судовой печати сторонї потребуемой есть видан в Клишках року, мсця и дня выжей писанных.

Дат з Прилуки февраля 2 дня 1688 року».

(ІР НБУВ. Ф. II. Од. зб. 13518–13635. Арк. 209–210. Копія першої пол. XIX ст.).

№ 8

1710, серпня 27 (16). – с. Клишки. – Судовий декрет.

«Року тысяча сімьсот десятого мсца августа шестогонадцят дня.

Перед судом его царського пресвітлого влчства Войска Запорожского енералним заносил скаргу свою Давид Карпенко Шаповал, жител села Красного на братов своїх Семена Ющенка, Андрія Гордієнка и на Тимоша Корсуненка, жителей краснянских, прекладаючи, же по смерти покойного Потапа, діда виш мененных краснянских обивателей, щоколевк zostалося кгрунтов, тие всі раздїлены будто были по певной части всім, як Карпу, скаржачого Давида отцеви, так небожчику Юскови, Гордію и Корсуну. А кдгы Давидов отц змер он, Давид, в недорослих літах zostавшися, не могл часткою, по отцу своем позсталому, владіти. Взглядом чого покойный Юско, отц Семенов, а Давидов дядко, взял его в свою опеку. А потом час от часу они, дядки Юско, Гордій и Корсун, будто завладіли его отчистою всіх кгрунтов давидовскою частю и пожиткуючи, много себї приобріли пожитку. Также и по них позосталие сні, а брати Давидови, вмінивши част кгрунтов давидовских вмісто дізидни своей еще неділенной потаповской користуючи его, Давидовою, отчизною якобы неслухне. Позваная сторона Семен Ющенко, Андрій Гордієнко и Тимофій Корсуненко, ставши очевисто перед судом войсковим енералним, отвітовали, же на правдою Давид занесл свою скаргу, а удавши річ, вмінил дідовские кгрунта быти своими отчистими кгрунтами. Кдгы ж тие, мовит, кгрунта зовемие потаповские не (...) * были, которые як отци нши без жадного поділу заживали спокойне без сварки, так и мы до сего часу покол межн нами в тих же кгрунтах поділ, совокупне заживалисми. На що и презентовали поділ учинили п. Михайлом Ивановичом, дозорцею рейментарским, в Обмочеве, будучим в року 1709 в мцу юня 29 дня. Який поділ обширне в особной картї есть выражен. А когда тим поділом Давид Карпенко не хотячи контентоватися, удался до уряду батуринаского, доходячи своих отчистих кгрунтов, оказалось на урядї, же Давид Карпенко неслухне турбуєт своих братов, повідаючи, же то кгрунта не дідовские, лєч отчистие. Який поділ утвержено урядовим писмом. На певнійший довод Давид ставил Гаврила Пулинца, старинного члвка, жителя краснянского. Которий ставши перед судом войсковим енералним, в том сознал, же дідовские кгрунта Потапа, небожчика, не (...) *. Суд теды его царського пресвітлого влчства Войска Запорожского енералный по вислуханю обоіх сторон скаржачой и отвітуючей контроверсий наказует, абы Давид Карпенко контентовался полем пахатным, которое виділено ему в одной руці на пят ден, в другой на два дні, а зособна половиною гаю, частю четвертою саду. А до того повинни брати его выдїлити част от города до его хати Давидовой, грабежи теж всі о мала до велика повинни брати его ему повикуповати и поворочати. Що Давид Карпенко одобравши, не мїет болш своих братов турбовати у жадного суду и права под зарукою золотих трохоств и под неопустным каранем. Для чого и сей декрет з подписом рук и притисненем звиклой судовой печати сторонї потребуемой есть видан в Клишках року, мсця и дня выжей писанных.

Его царского пресвітлого влчства Войска Запор[ожского] судия енералный Алексій Турянский.

Петро Михайлович Булавка, писар судов войсковой енералный».

(ІР НБУВ. Ф. I. № 55037. Оригінал, завірений підписами і печаткою).

№ 9

1718, липня 8 (червня 27). – с. Симонтівка. – Купча.

«Року 1718 мсца июня дня 27.

Мы, жители мглинские и козаки сотні Мглинской, я, Юрий, з братом своїм рожоним Васком, прозиваемїи Глупченки, и я, Степан Андрієвич, тож Глупченок, чиним відомо тим нашим добровольним купчопродажним и вичістим писанием в том меновите, иж мїючїи свої власние отцевские нї в чом нікому не пенние ані заведение нївы пашенние из принадлежним, до которой ест сінокосними ложками (тут описка, правильніше “лужки” – Ю.М., І.Т.), лежачие над річкою Біловодкою, од села Есимонтовки лівою стороною обапол ручча, в тую річку Біловодку упадаючаго, з одной стороны от межн нивы Исака Подлузкого у верху Біловодки, а з другой вниз от межн грунту Григория Парфененка, жителей мглинских, продалисмо всі мы, три Глупченки, з доброй волї нашой, не будучи ни

от кого на то примушоними, в вічност и спокойное владіне его милости пну Алексію Есимонтовскому, знатному товаришу войсковому и обывателєві мглинскому, самому ему, пней малжонце его и потомству за готовую и рукоданную сполно до рук продавческих отобранную сумму грошевую, то есть за двадцат восьм коп осовито. На що задля ліпшой віри и певности сие наше писание купцо-продажное вічистое мы, помянутые продавци, ему ж пну Есимонтовскому при бытности людей зацнх и віри годных року и дня звыш описаннаго в селі Есимонтовці подали.

Устне и очевисто прошоный от Юря и Василя и Стефана Глупченков я, Афанасий, священник дровокский, рукою своєю власною для потомного свідителства подписался.

Ту теж я, Петро Иванович з Филипом Марковичом, тож жители дровокские, козаки сотни Мглинской, яко прошоний будучи, сеей справи велилисмо своему духовному себе подписать.

Тако и мы, жители села Костенич, Иван Грибенков, казак, и Яков Лагутенок во свідителство велілисмо подписат, на тот час будучий.

Сие писание по повелінію обох сторон я, Отрохим, дяк цркви есимонтовской, рукою своєю власною писалем».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52500. Тогочасна копія).

№ 10

1718, жовтня 19 (8). – с. Симонтівка. – Купча.

«Року 1718 октоврия дня осмаго.

Я, Мина Семенович, прозиваемый Глупченко, житель мглинский, чиню видому тим моим добровольним писанием, иж продалем свою власную отцевскую поженку никому ні в чем не пенную ані заведенную, лежачую бліз річки Біловодки у рову за ліском и помежи пожні брата моего зложонных Степана Глупченка и дядков моих Юрия и Василя, тож Глупченков, его мїсти пану Алексію Есимонтовскому, товаришу знатному войсковому полку Стародубовского, обывателю мглинскому, за готовую и рукоданную сумму грошовую и хлібную, то есть за пят золотих, за полусмак жита и за полусмак ячменю вічними часи и спокойное владіне. На що для ліпшой віри и певности сие мое рукоданное купчо породажное (!) писмо его мїсти пану Алексію Есимонтовскому при людех зацнх и віри годных на тот час будучих року и дня звыш описаннаго в селі Есимон[товки] подалем.

Сие писание по очевистом прошенію Мины Семеновича Глупченка я, Герасим, презвитер храму Рождества Х҃ва села Есимонтовки, сие писание писал рукою своєю власною.

При Никиті Степанович Беззубенку, Левку Гуляченку и Исаку Титовичу, жителей села Есимонтовки и козаков сотні Мглинской.

Кузма Игнатович, Иван Яковлевич, села Шеверд, на т[от] час будучий».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52500. Тогочасна копія).

№ 11

1719, липня 4 (червня 23). – с. Курінь. – Скарга бахмацького сотника Семена Боровського гетьману Івану Скоропадському.

«Ясневелможний мїсці пне гетмане, мой премилостивійший пне, пне патроне и великий добродію.

Непоединокротне перед сим и сего прошлосимного времени нарочно за тим будучи в Глухові чрез жалосную свою ясневелможности вашей пїнской ускаржалемся супліку на подданих ясневелможности вашей пїнской обывателєй Малого Самбора. Которие, за бивших антецессоров ясневелможности вашей пїнской от килкадесят літ, еще за Самойловича, гетмана, от чигиринского року, до самой руїни шведской, в сіножат нашу, лежачую помеж степу сінокосного ясневелможности вашей пїнской самьборского недалеко за Тиницею близко вершин над річкою Самборцем у Золотаришиной могили, куплею набутую, не впиралися и не чинили в держанню оной жадного пренагабання и витиску, а тепер за щасливого и дай Бже долголітнего ясневелможности вашей пїнованя от руїни, когда мне чрез неприятеля ограбленни zostали зо всего імїния и бидла в нас не стало, же ні для чо-го било, не стала матка наша косити, за п. старости бившого самборского Федора малосамборяне поза копці наши впираючис, стали цілину от віка неораную орати и из сіножати нашей витиск чинити и прошлого літа на траву барзо скудного, когда я по указу ясневелможности вашей бил на службі монаршой под Царицином, в небитности моей, где било на сіножати той становитя скирт десят, ледво там вкосили били мої косарі возов шестдесят и чрез тих же малосамборян пін Ястрембский, староста бивший самборский, все тое сіно забрал на власной сіножати нашей до двору ясневелможности вашей пїнской през що я укривжоний будучи, в той кривді своей просилем ясневелможности вашей пїнской себі мїсти даби повині повеліли висоцетоважним пїнским своим указом учинити о том степку розиск, а поневаж и тепер мало не всю сіножат п. староста самборский п[...]тицал так в той обиді своей всепокорній падши лицем до землі смію ясневелможности вашей пїнской в том чрез сію мою негодную літеру наражатися [про]сячи о выданне превисоце поважного ясневелможности вашей пїнского універсалу, о яком бы степку jako поблизу мешкаючие пін Семен Чуйкевич з пном сотником батуриным учинили розиск и определіли границу як старинние люди тиницкие признают по яком би я уже болш відал, посмію той степок по мїсти ясневелможности вашей пїнской влачити, [...] пред себі трудностей от тих малосамборян не міти. Кгдиз еще и в Самборі міют бити тие старики, которие добре свідомі, же за бившого антецессора ясневелможности вашей Самойловича, гетмана, под час битности тог[ди] гетманской в поході матка моя правова-лася з Мазепихою тогда асаулкою енералною будучою, пред бунчучним енералним пном Костантием Голубом о тую сіножат же стадом було мазепинским вибито и по наказ правном Мазепиха на своих сіножатах в заміну травы косити давала. В якої крайней обиді нашей и долегливости и по

стократне мѣсти пѣнскої просячи до стопи ног ясневелможности вашей пѣнскої чрез супліку сию себе повергаю мѣстивому пѣнскому одатся призраінію.

Ясневелможности вашей, всемилостивѣйшого моему пѣна патрона и великого добродія, найпокорнѣйшій слуга и подъяжок Семен Боровскій, сотник бахмацкій, m[anu] p[goria].

В Курені року 1719 июня 23».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54247. Оригінал (?)).

№ 12

1726, травня 19 (8). – Чернігів. – Випис з міських чернігівських книг, який містить у собі купчу.

«Року тысяча сімьсот двадцять шестого мѣся мая осмого дня.

Ясневелможний мѣстї пѣне гетмане, мні всемилостивѣйшій пѣне пѣне и добродію.

На урядї ея императорского величества самодержици всероссийской полковом чернігівском пред нами, нижей менованными, ставши очевисто бунчуковий пан Иван Загоровскій з братом своїм родним иеромонахом Германом, епѣспїи Чернігівской катедралним шафарем, явне, ясне и доброволно до книг чернігівских полковой канцелярії признали, иж они, иміючи во владініи греблю опустілу по духовной отца своего Евхима Носенка, жителя березовского, в року тысяча шестьсот вусемдесять пятого мѣся септеврія двадцять третого дня сочиненої, обявлено: под городом Березною найдуючюю свою власную отеческую, никому ни в чем не пенную и не заведенную, им сукцессиве належачую, во вѣчное владініе до ратуши березинской войтовї тогорочне будущему Карпу Максиму со всіми того ж города Березного мещанами за тридцять рублей продали. И по одобранию тѣх денег, во всем уоконтентовани зоставши, тут же на урядї полковом квитовали и вѣчно зреклись, даючи зуполную мощь и власть тою проданою греблю ему, вишеписанному войту, и по нем будущим, з тамошними березинскими мещанами яко своею властностью владіти и от себе дати, продати, даровати яко хотячи к наїлпшому своему пожитку гражданскому обернути. А помененіе продавци пан Иван Загоровскій з братом своїм иеромонахом Германом яко доброволне з посессїи той отеческой греблі самих себе и всіх кривних, близких и далеких, правним поступком видідичили и цале отдалили, не иміючи жадного одозву до той продажи чинити под заложеним вини такої же сумми як оная гребля продана. И сверх того вишеписанного войта березинского и по нем будущих, з мещанами тамошними, от всякого турбатора в спокойном владініи оной греблі своїм коштом и накладами у каждого суду и права боронити и заступати облікгуются субмітуются и записуются. Якое их доброволное сознате на потомность в той чернігівской полковой канцелярії принято и записано. З которих и сей випись потребуемой сторонї за подписом рук урядових особ и их самих продавцов с притисненем печатей видан року и дня вишеписаних.

В подленном тако:

Иеромонах Герман, шафар кафедры епѣспїи Чернігівской.

Иван Загоровскій, товариш бунчуковий.

Василий Томара, судия полковий чернігівскій.

Иван Силич, атаман городской чернігівскій.

Котриговал с книгами чернігівскими полковой канцелярії канцелярист Василей Ленніцкій.

Писарь міскій березовскій Иван Кам(...)*(?)».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 55518. Копія сер. XVIII ст.).

№ 13

1728, вересня 30 (19). – с. Яцківка. – Лист Опанаса Покорського до мглинського сотника Олексія Єсимонтовського.

«Мѣстї пѣне сотнику мглинскій, мой велце мѣстї пѣне брате, древний друже и блгодітелю.

[...Иг]нат пн Дублянскій, торгуючися о Писаровци, не сказал в. м., м. м. пѣну, правды, что он у мене словесно и писменно торговал толко (?) пелионских кгрунтов. Да я ему не продал, о чом до днес его лист у мене просителный есть, уже гаразд позно послї завладінія моїми пелионскими кгрунтами ко мні писанный, не з примусу якого, но по доброй его, пѣна Дублянского, волі. И оного список сей час послал бы я в. м., м. м. пѣну, толко ж сегодня рано сын мой уехал к пану Рославцу, а в его скринци замкнено. А еще товаришами якимис грозите и тых я не боюсь, бо тые товарищи всі такие, что у мене кгрунта купленные пооднимали, другие отчины мої позакрадали, третіе на моїх кгрунтах поселилися, намените ж, чтоб я тых пелионских чили писаровских кгрунтов одступився, а я еще за оныя не приймавался без відома и волі звѣрхнѣйшой власти и писаровци мні з моїх кгрунтов скопцины не дали. Написано ж и моему ручителству (?) нѣякого Радзівила в листї вашом, а в малых (?) по милости императорского влѣчства всероссийского самодержца небодем (?) нѣяких Радзівилов веми вір[...] слуга свободен есть, яко и я своїм добрим и власним владлї (?). Доброе а не чужое вызволит лист пѣна Дублянского, которому торгуют у мене долігало не з примусу, толко напрасное за владіне моїх кгрунтов. О чом словесно дай Бг пространнїе з вами разговорит, абы вже сим літом хотіл якимколвек образом з ким належит о писаровские кгрунта в медиаторство прийти, толко ж на чом медиаторство оных кгрунтов утверждат. Всї тые крепости білогощанские з Данилом на Москві. Любви затым братерской полекаюся.

З Яцкович септевр[ия] 19 дня 1728 года.

В. мс., м. мс. пану, всего добра зычливий и всегда поволный слуга Афанасий Покорскій».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52520. Тогочасна копія).

№ 14

1729, березня 7 (лютого 24). – Стародуб. – Лист Лавріна Лук'янова (?) до мглинського сотника Олексія Єсимонтовського.

«Мѣсцївий пїне сотнику мглинскїй Алексїй Єсимонтовскїй, мой добродїю.

Закорони (?) долгами вашими пїнскїй лист посланий ми для зиску, которіе в разних мїстах брали козаки денги в вашой пїнскої мїсти една, иже тилко случился козак з сотни Новгородскої. Токмо послан указ к одному в Богдановку, а по иних не дано, велено самим зисковат нам Андриевки и Солова или з найму. Токмо ж можим: сами чим ся мусим харчеватися и про мед сокредно (?) спомїнали его мїсти пїну полковниковї не пренимат. А про писма около урак и прочїїх дїлах жадной отправки еще не получено.

О чом вашой пїнскої мїсти о всем извїстивши, застаю до услуг поволним вашой пїнскої мїсти нижайшїй слуга и подножок Лаврин Лукянов (?).

З Стародуба 1729 февраля 24».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52521. Оригінал. На маргінесах запис: «Велено посилати»).

№ 15

1729, вересня 10 (серпня 29). – Воронїж. – Купча.

«Року 1729, мѣсця августа 29 дня.

Пред нами, старшиною воронїжскою, на сей картї подписано ставши Григорий Пішовец, знатний козак сотнї Воронїжскої, обявил, что сего ж 1729 году мѣсця июня 4 д. купил в Варвари Ковалювскови Иосифовой Романовичовой, перед сим воронїжскої, а тепер обивателки олшанскої, гай еї власний по легаціи покойному мужовї еї от свекра, пїна Романа Лазаревича, доставшїйся на урочищи, прозиваеом Полевичах, за селом Локотками з двох сторон помїж войсковими сіножатми полевицкими, с третей стороны от чернецкого через шлях, а з четвертой от жителя локотковскогo, прозиваеомо Колодки, ровом оточений, купно з плецем, в селї Локотках лежачим, з одной стороны пїней гетмановой бившой, а з другой стороны шляху у коло ворот, идучи на Пробиной улице недалеко от церкви за готовую и певную сумму грошей рублей за сорок сім. А тепер тот гай со всіми прописаними локотковскими плецем и хатами продаем в совокупленїи до тих же войскових полевицких сіножатей за такую ж сумму готових грошей, якби я далем и во вїчне владнїе войскової енералнїи артилерїи, сеею мою купчю ствержаю. Що и ми, старшина воронїжская, от его, Григория Пішовця, вислухавши, яко ему, Григорию, данную купчю от помянутой Варвари велможному его милости пїну Якову Лизогубу, обозному войсковому енералному, отдавали. Так и сим листом доброволную продажу и куплю ствержаем.

Року и дня вишеписанного.

В подлинном подпис таков: Кирило Слабїй, атаман городовий воронїжскїй.

Григорий Яковлевич, войт воронїжскїй.

Гаврило Финицкїй, бурмистр воронїжскїй.

Воронїжскїй писар Иван Никитов».

(БІАН. Спр. 261. Ч. 2. С. 143 зв. Тогочасна копія. У документі намальовано три кола, всередині яких написано відповідно: «Місто печати міської воронїжскої», «Місто печати атамана воронїжскогo», «Місто печати войта воронїжскогo»).

№ 16

1729, вересня 10 (серпня 29). – «Відомість» старшини сотенного міста Воронїжа про військовий двір.

«Року 1729 мѣсця августа 29 д.

По указу ясневелможного, его мїсти пїна Даниїла Апѣтла, Войск Запорозжских обоїх сторон Днїпра гетмана, за прибитием в Воронїж его милости пїна Семена Карпїки, асаули артилерийскогo, ми, нижеї писаннїе, урядовїе воронїжскїе по требованїю его, пїна асаули, о дворї войсковом відомо чиним. Двор войсковий в городї Воронїжу на предмїстїю есть, на улицї лежачой, едучи к Ямполью, а куплен за скарбовїе войсковїе денги без будовлі, толко за якую цену за давностю літ ніхто не знает. А тепер в себї будовлі имїет деревяной хат двї з сінцами рублених з доброго дерева, стайня рубленая на семи шулах з двома воротами, а двор огорожен у вусїм стїн з одной стороны от Карпа Кравця ділованем, а з другой огорожен малим и дробним тином от Степанихи Білозурки, а с третей стороны от тої ж прозиваеомой Білозурки и ся будовля вся куплена з войскових денег. Сїю відомость ми, старшина воронїжская, для виденїя велможному его милости пїну Якову Лизогубу, обозному войсковому енералному, руками нашими подпїсавши, подаем.

В подлинном подпис таков:

Кирило Слабїй, атаман городовий воронїжскїй.

Григорий Яковлев, войт воронїжскїй.

Гаврило Финицкїй, бурмистр воронїжскїй.

Вомїсто Афанасия Деречи, Андрїя Бардина, Стефана Борзенця и Ивана Вернигори, я Стефан Хмелник, жител воронїжскїй подпїсался».

(БІАН. Спр. 261. Ч. 2. С. 139–140. Тогочасна копія).

№ 17

1729, вересня 10 (серпня 29). – Глухів. – Купча.

«Року 1729 мѣсця августа 29 дня.

Пред нами, старшиною воронїжскою, на сей картї подписано, ставши Григорий Пішовец, знатний козак сотнї Воронїжскої, обявил, что сего ж 1729 году мѣсця июня 4 д. купил от Варвари

Коваловской Иосифой Романовичовой, перед сим вороніжской, а тепер обивателки олшанской, гай еї власний по легациі покойному мужові еї в свекра п̄на Романа Лазаревича доставшийся, на урочищи, прозиваемом Полевичах, за селом Локотками, з двох сторон помеж войсковими сіножатми полевицкими, с третьей стороны от чернецкого через шлях, а з четвертой от жителя локотковского, прозиваемого Колодки, ровом оточений, купно з плечем в селі Локотках лежачим, з одной стороны п̄ней гетмановой бившой, а з другой стороны шлях у коловорот идучи на пробитой улицы недалеко от церкви, за готовую и певную сумму грошей рублей за сорок сим. А тепер тот гай со всіми прописанными локотковскими плечем и хатками продаем в совокупленіи до тих же войсковых полевицких сіножатей за такую ж сумму готових грошей, як и я далем, и во вѣчное владіние войскової енеральной артилеріи сеюю моею купчою ствержаю. Що и ми, старшина вороніжская, от его, Григория Пшовця, вислухавши, яко ему, Григорию, данную купчую от помянутой Варвары вельможному его милости п̄ну Якову Лизогубу, обозному войсковому енеральному, отдали, так и сим листом добровольную продажу и куплю ствержаем року и дня вишеписанного.

В подлинном подпис таков:

Кирило Слабій, атаман городовий вороніжский.

Григорий Яковлев, войт вороніжский.

Гаврило Финицкий, бурмистр вороніжский.

Вороніжский писар Иван Никитов.

(БПАН. № 261. Т. 2. Арк. 141. Тогочасна копія. Внизу документа намальовано три кола, всередині яких написано відповідно: «Місто печати міської вороніжской», «Місто печати атамана вороніжского», «Місто печати войта вороніжского»).

№ 18

1729, до жовтня 23 (12). – Рапорт сотенного писаря Івана Вдановського (?) графу П.О. Рум'янцеву.

«Сиятельнїшому графу (далі йде повний титул П.В. Рум'янцева – Ю.М., І.Т.) нижайший репорт За силу данного мні от вашего высокографского сиятельства словесного повеліния о снятіи копій в представленных вашему высокографскому сиятельству высококачайших указов и грамот, також універсалов и кріпостей рагуши березынской и о представленіи оних вашему высокографскому сиятельству, я з оних копій снял. Которие при сем з описю вашему высокографскому сиятельству з всенижайшою моею покорностию представляю.

Писарь сотенный березинский Иван Вдановский (?)».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 55504. Оригінал).

№ 19

1729, до жовтня 23 (12). – с. Грицівка (?). – Скарга Стефана Стожка гетьману Данилу Апостолу.

«Ясневелможный м̄сці п̄не гетмане, мой всемилостивїйший п̄не и великий добродію.

Падше до стопи ног ясневелможности вашей, моего всемилостивїйшого п̄шего п̄на и добродія, слезне и плачливое ускаржаюся на пана Федора Стожка, сотника батуринаского, а своего брата еднотробного в таковой способ:

Уже тому діється роков с килконадцять. Еще до шведчини держалисмо в арендіи городок Остер з ним, п̄ном сотником братом моім, еден рок по половині, а другой рок третину мні попустил и попустил дати. Потим того так же в Красном Колядині рок арендовалисмо по половині и нажилисмо на тих арендах тысяч вусім. А с тих осми тысячей дал мні близко тысячи всей тоей дачи. Я теде, видячи, что мене оскорбляет, почал з ласкою полюбовне просити, жебы принаме третью част грошей дал. Он мні отказал: «Ну, мовит, брате, ми за тие гроши построім кліток скилко на Сейму, а построївши, там же и твоя по половині нехай идет и всякий кошт». Имію на тое свидителя чл̄вка доброго, Петра Малика, шафара, жителя божковского. Я тому слову повіривши, а до того належитую свою част, як отцу виражаючи, поневаж он, старший брат, там же и свої ронил запрацованіе гроши и инший кошт. Построеними тими млинами он, п. брат мой сотник, уже скилко роков владіет, а мене во всем чужда от них чинит и во всем при бідности моей оставляет. Видячи я его на мене таковое немилосердіе, многокrotnie с плачем яко отца и брата своего просилем, абы мене бідного не оставил, а камень хоч третинний мой, приобецаний сумою моею так набитий, дал. Он не тилко камня не хочет дати, леч и во всем от него камня моего отдаляет. А я, бідний, сподіваючися на тот камень, людем мною завиноватился и бідного кгрунтику, що имію, тепер все в людей в арешті зостал и крайное разореніе мусіем грезнею п̄на сотника, брата моего, (...)»*ти. При сицевом моем крайнем разоренном убожестві и паки павше с кривавими слезами моїми под стопи ног ваших рейментарских, всепокорственне прошу, абы в тих млинах братних, посполу зо мною на Сейму в камені як коштом, так и працею, построенных, третина била от него. п. сотника, дана, а принаймне хоч еден камень. Которий когда бы дан был, того ж часу ясневелможности вашей панской спіняжил бы, понеже чрез него, п. брата моего власного, так нищетне при убож[естві] и людем задолжился. О тую милост и по тысячокrotnie ясневелможности вашей прошу и до кончини живота моего з женою и дітками моїми за щасливое пановане ясневелможности вашей найвишого Творца благати долженствую.

Ясневелможности вашей, моему всемилостивїйшему п̄н. у и великому добродіеву, найнижший раб и подножок Стефан Данилович Стожок, козак и жител королевцкїй».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 51267. Оригінал (?)).

№ 20

1730, травня 12 (1). – Києво-Печерська лавра. – «Объявление» о. Романа, намісника лаври, до генерального військового суду.

«Ея всепресвітлішого імператорского величества в суд войсковый енералный.

Объявление.

Граммота ея імператорского величества из гѣдрственной коллегіи иностранных дѣл в Києвопечерскую лавру отпушенная из Глухова из суда войскового енералного и с нарочным козаком Семеном Колмиком до рук моих з братиею отправленная, получена исправно. По которой о исполненіи в оную гѣдрственную коллегію отповітствованием и с нарочным нашим посланним и о сем же о получении тоя монаршия ея імператорского величества грамоты в суд войсковый енералный репортуем.

Лаври Києвопечерския намісник, иеромонах Роман з братиею».

(БІАН. ВР. № 261. Ч. 2. Арк. 202. Оригінал. Запис зверху документу: «Под[ано] 5 мая 1730 г. Записав, дат к отпуску»).

№ 21

1732, лютого 29 (18). – Глухів. – Лист гетьмана Данила Апостола до Завадовського і Дзевульського.

«П. п. Завадовский и Дзевулский.

Подад нам супліку пн Григорий Скаруппа, знатний бунчуковий товариш, в которой выразил, иж Николай Еремиевич, козак значковий полку Стародубовского, выправивши себѣ фундуш у антецессора ншого, покойного гетмана Скоропадского, на заняте греблі на річці Веприкі за селом Синим Колодезем и не мочути там за убожеством своїм сам занят оной, продал фундуш тот покойному родичеви жалобливого. Которий, випросивши у того ж покойного гетмана себѣ конфірмацію (якою позволено ему рудню постройть и слободку осадит) почал бил наемщиками своїми там засипат греблю на строение млина виготовливать, з потребу бруся и камення до млина покупил. А он, Николай, пося того ж у покойного полковника Журавки випросивши себѣ поблизу тоей займи будучое селце Синий Колодезь, у подданство загнал, самоволне з тоей займи работников и на его, пна Скорупи отца, початку и кошту без всяких кріпостей постройл оден камень. За якое самоволство хочай он, пн Скоруппа, и позивал помянутого Николая до полкового суду, тилко ж за частими его, пана Скорупи, отлучками з дому, то за николаевими позвами з полковником Журавкою точачимися, того заводу их не окончили. Когда же вскорости справи своей з Журавкою пред покойным судиею енералним Чарнишем он, Николай, окончит не могл, тогда по неволи своей обозвавшись с продаженю того млина заводного, потай жалобливого пна Скоруппи приторговался на оний з судиею енералним Чарнишем за сімсот золотих. Которий давши задатку Николаю талярей сто без указу гетманского почал там строить рудню. О якой продажи жалобливий довідавшись, писал он о том до его, судіи енералного, же неслашно и безправне тую себѣ набил куплю, а для лучшего вирозумления послал ему универсалов гетманских копій. На что Черниш, отвітуючи, обіщал не учинит обіди. Когда же судія Черниш по многих містах в полку Стародубовском распостираючися самоволною державою, начал бил полчанам чинить протчие обіди. В ту пору, довідавшись того, покойный гетман Скоропадский, прислал в полк Стародубовский указ (який и нні у пна Петра Корецького иміється) даби жадной держави судіи Черниша бит у полку не допускано, а в кого що хочай купит, як у помянутого Николая, принявши свой задаток, талярей сто уступил би. По которому указу протчее владіние от Чарниша отобрано було, а за турбацію жалобливого под час межованя Почепа ставшуюся, тоеню руднею на жалобливого займи самоволне построенную и до того ж часу он владіет. По освобождению же своему жалобливий з-под аресту Румянцевого, когда начал бил турбовать Николая за продажу судіи енералному Чернишу займи, тогда он прилюдне сознаючи свою вину, самоизвольно просил жалобливого даби он же як своего власного тоей займи на Чернишу доходил или недодаточные ему денги чтириста золотих себѣ доправил, а себе от тоей претенсіи весма отдалил. На что добросовістных людей за руками данное свидѣтельство при протчих кріпостях презентовал. О чом всем еще в прошлом 1728 году у битности ншу в Москві за живота покойного Чарниша подавал нам челобитную, по которой хочай ми посилали з ним, пном Скоруппою, пна Грабянку з протчими, до его, Чарниша, упоминаючи, жеби завладінное жалобливому уступил, толко ж он, покойный Чарниш, обіщаючис да сам до нас прибит посланних, отвітствия певного отправил. Тогда он же, пн Скоруппа, сими годами многожды посилал листи з упоминком о той млин (где теперь рудня) и до пней покойной Черниша, но и она посланих без отвітствия отправуючи, тим млином и руднею напрасно до тих час владіет и в том просил нашего рассмотрения. Прето предлагаем, абисте в мст. по вишеписаной жалобливого пна Скоруппи отца займи, где теперь паней Чернишевой рудня, по кріпостям и по людским свидѣльствам в самую правду и присудствіи присланного од пней Черншовой повиренного розскали и тот розиск к нам прислали до рассмотрения, а жеби она, пн. і Чарнишева, кого од себе повиренного з кріпостями к оному розиску до вас прислала, о том к ей, Чернишевой, указ наш послан.

З Глухова февраля 18 1732 году.

В. мостем ласкавий ея імператорского величества Войска Запорожского обоіх сторон Дніпра гетмана и кавалер Данило Апостол.

(ІР НБУВ. Ф. І. № 50739. Тогочасна копія).

№ 22

1732, квітня 1 (березня 31). – Глухів. – Купча.

«Року тысяча сімсот тридцят второго, мсця марта тридцят первого дня.

Всім и кому колвек тепер и в потомние часи сего оказиватимет потреба сим ншим обявляем добровольним писанием, иж міючи мы половинную част млина свою власную, от дяді ншого и Ивана

Шкирманта за долг матки Їшой нам доставшуюся, который и свою того ж млина половинную част, где в едной клітці дві колі мучних, а в другой ступное просяного и суконное з греблею на річки Уску лежачою, двор оден з едной стороны на березі войсковому пуци артиллерийской Полежицкой стоячий, другой двор з другой того млина стороны лежачий з пуцею от города Ямполя и Гути покойной Скоропадской помеж закопов униз до Павла Стаховского, до дорожки, идучой от хутора его, понад тоєю ж дорожкою помеж гаюв закопанных жителя ямпольского Василя Гаевого и Павла Рощина, жителя усковского, до самого Глинища чрез дорогу, идучую з Гути и урочища Мостов, сіножат з гаем над річкою Уском на сімдесят воз помеж гутянского жителя Медведя, а з другой стороны жителей палевских, подданных мнстрия Гамаліевского, понад річкою Уском же через шлях, из Гути до села Палевки идучий, против гаю гетманши Скоропадской лежачую, з доброй ѣшой волі продали войсковой енеральной артилеріи за певную сумму готових денег двісті рублей. Которие денги всі сполна с помянутим дядею ншим Иваном Шкирмантом и его женою Евдокиєю и сном их Стефаном одобравши и пополам поділивши, самих себе, жен, потомков нших крвних, близких и далеких, от тоей вишеписанной продажи отдаляем и не повинни будем интересоватися вічными часи и жадной в оную уступу иміти под варунком правним на турбатора покладаючи тую ж виш означенную сумму. А міл бы хто з нас или хто колвек в означенной продаже ншой енеральную войсковую артилерію правними турбациями затруднять и в спокойном владіию оной артилеріи чинит препятствие, то от такого турбатора повинни и должни будем ми своїм сумптом защищат и оборонят в всякого суда и права, а войсковой енеральной артилеріи вишпоказанным майном, греблею, дворами, сіножато и пуцею вічно владіть позволяем. В том и сие ѣше добровольное писание при людех означенных руками своїми подписуем.

В Глухові року и дня вишеписанных.

В подлинной подпис таков:

К сему ѣшему добровольному запису купчому Андрей Шкирмант руку приложил.

К сей ѣшой купчей Николай Иванов син Шкирмант руку приложил за себе и за брата своего Александра подписался.

К сему ѣшему добровольному запису купчому Александр Шкирмант руку приложил.

К сему купчому запису в місто Евдокии Никифоровой, дочери Ивановой, жени Шкирмантихи, вишей писанный Андрія, Николая и Александра Шкирмантов, дядини их, по ея прошению руку приложил Сава Терлецкий.

Я, Иван Сисоенко, житель глуховский, по прошению вишепомянутых Шкирмантов к сей их добровольной купчей руку приложил.

К сему купчому запису канцелярії малороссийских зборов писар Ияков Яковлевич по прошению вишеписанных Шкирмантов по их прошению руку приложил».

(БПАН. Спр. 261. Ч. 2. С. 161. Тогочасна копія).

№ 23

1733, червня 3 (травня 24). – Глухів. – Розпорядження гетьмана Данила Апостола.

«Ея императорского величества Войска Запорожского обоіх сторон Дніпра гетман и ординар сего Александра Невского кавалер Даниїл Апостол.

В суд войсковий енеральный предлагаем: при високомонаршой ея императорского величества из гсдарственной коллегии иностранных діл прошлого априля от 27 д. сего 1733 году з Санкт Пітербурха пущенной, а намы сего мая 9 д. полученной грамоті, якие ея императорского величества присланы к нам печатные указы о доносителях в важных ділах, чтоб доносили самую истину и не примінивая к тому от себе ничего, а не на вынних в том никто б вымышленно и ложно доносить и в слові объявлять отнюд не дерзали. З тых ея императорского величества печатных указов один в суд войсковий енеральный печатный же указ при сем посылается для відома и исполнения, як в оном ея императорского величества указі всемілостивіше повелено.

В Глухові мая 24 д. року 1733 году.

Звишменованный гетман и кавалер, а вмісто власной рейментарской руки по повелению его ясновельможности, на сей час болізнующего, подписал войсковий енеральный писар Михайло Турковский.

Записав, взят по пові(...)* и служителям канцелярии

Афанасий Радищев

Судья енеральный Михайло Забіла.

Судья енеральный Иван Бороздна».

(ІР НБУВ. Ф. 1. Од. зб. 270. Арк. 93. Оригінал, завірений власноручним підписом генерального писаря і печаткою).

№ 24

1733, березня 5 (лютого 22). – Глухів. – Розпорядження гетьмана Данила Апостола.

«Ея императорского величества Войска Запорожского обоіх сторон Дніпра гетман и ординар сего Александра Невского кавалер Даниїл Апостол.

В суд войсковий енеральный предлагаем: текущего 1733 году февраля 18 д. получили мы премирнейшую високомонаршую ея императорского величества з гсдарственной коллегии иностранных діл грамоту, мимошедшего генваря 24 д. з Санкт Петербурха к нам отпущенную, и при ней сообщенніи два печатные указы о штрафованийі и наказаний за гсдарственные и партикулярные преступления и о рішеніи діл со всякою чистотою безстрастной совістю без предложения. З яких печатных указов один при сем в суд войсковой енеральный посылается для надлежащего по нем исполнения.

Дан в Глухові февраля 22 1733 году.

Звищменованный гетман и кавалер рукою власною».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 270. Арк. 92. Оригінал, завірений власноручним підписом гетьмана та печаткою).

№ 25

1733, травня 17 (6). – Івангород. – Купча.

«1733 году, мая 6 дня.

Я, Павел Харченко, полку Ніжинского, сотні Івангородской козак и житель села Фастовец, а тепер палубничий артилерії войсковой енеральной, відомо чиню сим моім купчийм записом в каждого суда и права и кому о сем відати будет потреба, иж міючи я власний свой кут, в Колчиновці поміж войскового грунту лежачий, из сіножато и ліском, який кут и з сіножато и ліском не пенний и нікому ни в чем не заведений так из доброй моей волі, ані жадного примусу, продадем до войсковой енеральной артилерії за суму певную готових денег двадцят один рубль, якіе то денги отобравши своїми руками всі сполна, самого себе, жену, потомков, родичов моих, близких и далеких, от того мною доброволне проданного кута сіножати и ліска, отдаляю и ніхто впреди до оного не повинен интересоватися и жадного уступу иміти, вічисто права своего зрекаюсь под обовязком правним на турбатора тоєї ж вишозначенной суми, а войсковой енеральной артилерії волно уже тим кутом, сіножато и ліском вічними часи, не узнаючи ні от кого жадного препятствия, владіти. Тут же докладаю, же если би хто иміл до оного кута впред интересоватися и турбовати, то я, вишеписанный продавец, повинен своим сумптом боронити в том. Для лучшей віри и певности в потомние часи, абы в твердости zostавало при войсковой енеральной артилерії и сей мой купчий запис за відомом всего уряду сотенного ивангородского с подписом рук и при звиклой печати и за подписом собственной руки моей видалем в ратуши ивангородской року и дня звищписанного, в чом для лутшого достовірия своеручно крестом рописуюс (+).

Сей вишеписанный купчий запис писменно стверженний пред нами, нижей подписанною старшиною бил презентован и по требованию обоіх сторон для неотмінности часи потомними подписом рук належных и притиснением міской печати ест конфірован року, мсця и дня више специфікованных.

В подлинной конфірмації подпис таков:

Сотник ивангородский Андрей Безпалый.

Атаман городовий Филип Кривонос.

При печати міской подписался писарь ивангородский Александр Саетовский».

(ІР БПАН. Спр. 261. Ч. 2. Арк. 149–150. Тогочасна копія. Внизу документа намальовано коло, всередині якого напис: «Місто печати міской ивангородской»).

№ 26

1735, березня 16 (6). – Івангород. – Купча.

«Року тысяча сімсот тридцят пятого, мсця марта, шестого надцят дня.

Я, ниже подписавшийся, явственно чиню сим моім кому того потребно будет відати тепер и в потомние часи доброволним писанием в том, иж міючи свой власний нікому ні в чом не заведений и не пенний, стоячий на урочищи ведля хутора войскового Калчиновки на рекі Острі в острові, прозиваемий Мишуровский, который з доброй своей волі, а не с примусу, з відома всіх своїх свойственных продал з землею во вічне владіние на войсковую енеральную артилерию за готовие денги чотири рубля. И по такой моей доброволной продажи отдаляю себе самого, жену, дітей и всіх свойственных своїх, близких и далеких, от показанного гаю овся, но толко оним позволяю вічне и спокойне владіти тепер и в потомние часи правлению енеральной войсковой артилерії овся. В какой моей доброволной продажи ради в потомние часи твердости и віроятия сей мой купчий запис на уряді з ратуша ивангородского с притиснением урядовой печати и подписом имени моего и урядников в правление енеральной войсковой артилерії подаю року, мсця и дня вишшеозначенных.

В подлинной подпис таков:

К сему купчому запису продавца полку Ніжинского значковий товариш и на сей час сотенное ивангородское правление содержащий Василь Дмитриев, житель ивангородский подписался, а вмісто Василя Дмитриева, яко неграмотного по его прошению тоєї же сотні писар Евфим Шуба руку приложил».

(ІР БПАН. Спр. 261. Ч. 2. Арк. 150–151. Тогочасна копія. Внизу документа намальовано коло, всередині якого напис: «Місто печати міской ивангородской»).

№ 27

1737, червня 30 (19). – Батури (?). – Скарга батуриного сотника

Федора Даниловича (Стожка) та ін. гетьману Данилу Апостолу.

«[Ясневел]можный пне гетмане, [мні] велце милостивый пне пне и великий добродію.

[Пад]ши до ног велможности вашей, слезне [ускарж]аюся на п. сотника бахмацкого, который як его перед тим мене ненави[дил] и враждуючи, а барзій всякими способами стараючися чим бы мене [...]честия и з ласки в неласку и особливу уразу, велможности вашей [...]сти многощотне разы до велможности вашей, пна моего милостивого, [...]в неслушній річи доносячи и удаючи мене якобы за недосмотром з дворца велможности вашей многие людем кривды утиски чинят, барзій як в статку, так и конях краденым способом забіраючи оний (?) чого тогді перед его млстию паном сотником глуховским и пном Тарнавским, якіе в тот час особне от боку велможности вашей на инквізицию высыланы были не толко на мене, жебы я позволяв албо теж тое з відома моего чинилося, але и на

тую всю челядь сколко ей в дворці вашой панской велможности зоставало и тепер зостае не доведлося, так и тепер тоей давной своей невинной на мене завзятости он, помененный п. сотник, не перестаючи и на том першом неправедном своем велможности вашей доношению сердца своего запалчивого не угамовши при бытности пана Ивана Василевича, маршалка двору велможности вашой, в бахмацком дворці случившой, задал мні немалое без (...)»* и не раз домовлял будто я в околные села на загоны злодійским способом здобыватися, а барзій коней викрадати, стадников з дворца велможности вашей городеского посылаю, которые якобы уже и гдесь выкравши вола, до мене в дворец ваш пінский привели. Теды люб того ж часу пін Иван, маршалок, по указу велможности вашой, пана моего милостивого, припозвавши всіх тых стадников, каждого бючи, подробну допрашвал если где колвек що крали и [...].

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54279. Тогочасна копія. Запис внизу документу: «Місто печати батуринской»).

№ 28

1737, червня 30 (19). – Батурин (?). – Лист батуринського сотника Федора Даниловича Стожка, Павла Козловського, батуринського писара Йосипа Івановича до мглинського сотника Олексія Єсимонтовського.

«Копия с печатного.

Року 1737 мѣся июня 19 дня.

На уряд, нижей подписанный батуринский, прибывшы еї мѣсц пні Агафія Лисенчиха з дочерю своею пні Даниловою Забілихоу упоминалася о поосталое покойной дочери еї Маріи Ивановой Роговниковой внесене у форой Роговниченовой жені, жебы унукові их Василеві, от дочери еї спложенному, возвращено. Теды пні Екатерина Покотилина, уфорая Ивана Ханевского жена, подлуг составленной от небожчиці свекрухи еї, старой Роговнички, купно от покойного мужа духовниці, представила всі сосуды серебряные и прочие фанты, привюзши у ратушу батуринскую до отдана упоминаючимся при битности пна Павла Козловского и жени его, що все нижей сего значит

Куман пивный, мало по концах и на уху позлочований, ковш великий срібный, чарка медопийная срібная, кубков пѣстро позлоцістих чтири, розтрухан един медопийный позлочований, а другой менший горілкопийный позлочований, ложок срібный шість, пояс един срібропозлочований на рамені, другой в десяти штука позлочоний, ціні полумисков сім, талірок цінових пят, кошул женскихчтири, дві золотом на рукавах вишивание, третяя вишневым шовком розшиваная, со шнурком на брижах золотых, четвертая зеленим шовком розшиваная со шнурком же золотим, конец суто з срібром золотий, до баволнни (?) належный. Простира до постелі и шість наволочок подуццаних з карунками білими, запона простая тканая [...]полуоч, ковдра зеленая лудановая з окладками [...]новими жовтогооронцими, кунтушов два, женс[кий] един табиновый жовтогооронций, другой блаки[тний] лудановий, футер дві сибіркових, плахта ед[на...]впатая червоная з шовком, другая простая [чер]воная, шапка старая ригого(?) вишевого оксам[и]ту, обрусов чтири з заплочными кругом загну[...]вками, коцов два пристриганих старих. Сие все вишписанное иміне пні Екатерина Василева Покотилова, бившая Роговничина невістка, в ратуші батуринском налице представила и при битности пней Лисенчихи и паней Забілихи, при пну Козловскому, отдала все до рук пней Лисенковой. Що урядовне на ратуши записали и для твердійшой вірности печаттю міскою закріпили при подписаніи рук наших, а он, Василий Ханевский, на сей записі своею рукою во увіреніе затверждает и місто квітанціи о взятих виш писаних вещах отдае сие мачесі своей Екатерині Василевой Покотиной року и дня виш писанного

Федор Данилович, сотник батур[инский].

Павел Козловский.

Иосиф Иванович, писар батуринский».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54275. Тогочасна копія. Запис внизу документу: «Місто печати батуринской»).

№ 29

1739, жовтня 7 (вересня 26). – Глухів (?). – Купча.

«Року тысяча сімсот тридцят девятого мѣся сентябра двадцат шестого дня.

Перед нами, старшиною глуховскою, на сем листу подписанною, ставши жители глуховские Марко Ганчар да Грицко Паламаренок, обявили, что сего ж 1739 году мѣся июля 11 дня для строения лиоху на содержание казенного пороха уступили доброволне своей собственной никому ни в чем не заведенной и не пенной землі близ Глухова иміючойся в длину саженой на сто пятьдесят чотири, да в попереk саженой на тридцять два, в том числі Марко Ганчар землі в длину саженой сімьдесят сім, а в попереk шестнадцат, да Грицко Паламаренко в длину ж саженой же сімьдесят сім, да в попереk шестнадцат, за готовую сумму денег, а именно за чотири рублі. Якая земля означенных Ганчара и Паламаренка з обоіх сторон состоіт з землею гѣдна подкарabia енерального Андрея Марковича, якую сумму денег каждый з них, а именно Марко Ганчар два рубли да Грицко Паламаренко два ж рубли з енеральной войсковой артилеріи принявши, оную землю во вічное владіне оной енеральной артилеріи продают, а себе самих яко и жену, дітей, близких и далеких крвних от владіния той землі вічне отдаляют. А если бі кто з крвних или посторонних людей дерзнул до той землі який учинити одозв, то должны оны сами или по них діти их в том обстоювати и обороняти, ижби та земля ненарушно, а вічне при енеральной войсковой артилеріи найдовалася. Чего для ради лучшаго впрод енеральной войсковой артилеріи владіния сим купчим записом зътвержают, що мы, старшина глуховская, вслушавши, а особливо узнавши ту пропажу за слушную, для віроятія и лучшой твердости руками своїми ствержаем.

В подлинной подписи таков:
К сей купчей вместо отца своего Марка Гончара по его велению сн его, Лукян, руку приложил.
К сей купчей житель глуховский Яков Яковлев, сн Броварников, місто Грицка Паламаренка по его прошению руку приложил.

Демян Туранский, атаман глуховский.

Войт глуховский, Иван Пухович.

Бурмистр глуховский Юрий Данилов».

Сотенный глуховский писар Яков Макухин».

(БПАН, Спр. 261. Ч. 2. Арк. 152–153. Тогочасна копія. Внизу документа намальовано коло, в середині якого напис: «Місто печати міської глуховської»).

№ 30

1740, листопада 28 (17). – с. Дегтярівка (?). –

Зобов'язання дегтярівського священика Петра «Яковлева».

«Року 1740 мѣсяца ноеврия 17 дня.

Я, нижей подписавшийся, чиню извѣстно тим моим постановним писанием кому о том видат надлежати будет тепер и в дальшия времена, что за принятиям мене чрез прозбу мою за настоящего и цілопарохияльного священника до цркви дегтяровской сѣтых апѣсл Петра и Павла договорился я з их милостями бунчуковым товаришом пном Алексіям Есимонтовским и с панією М(а)риєю Есимонтовскою яко фундаторами оной цркви и державцами помянутого села Дегтяровки в том, что должен буду за их милостей и за наслідников их иерейско Бѣга молит и имит всякое доброе з их милостями и со всеми парохиянами яко паче доброму презвитеру принадлежащее обхождение, а даходи парохияльные, на мене належные за разные отправки, обшашою брат от парохиян своих и от прочих жителей не иначе, токмо по ниже слдующему объявлению, а именно: роковщини з четвертки жилой (?) пахатного грунту, четвертки жита старой мири мглинской з батля (?) по чтири копейки денгами, за шлюб винечный тяглою чѣвика десят алтин, з батля (?) пят алтин, за имя мужского полу дві копейки, а женского копейку. Тое ж и за крещение, а за посвящение дому и за помочомолля (?) гривну, за похорон всякого людина старого и старой жени гривну, за остатний столъ старого – дві гривни, за младенческий – пят копѣек. Кто же будет в парохіи моей, в маенностях выше означенных пнов Есимонтовских, с чужой парохіи брат в кого дівку, то з можлиого – два таляри, а з убозшаго – чѣри золотих. А если их же, пнов Есимонтовских, и оних наслідников з других маенностей будут кого в брачное сочетание поймват, то копу одну. Буди же случится кому з своих парохиян второ и требрачный шлюб дават и подданим пнским же инших маенностей, теди за второбрачный гривнюю болш, а требрачный – двома гривнями над первые шлюбю якоу и установоу будучи контант (*помилка, має бути «контент»* – Ю.М., І.Т.), даю сию мою добровольную (...) и рукою моею закрипленую и (...) и пнам Есимонтовским ассекурацію с тим предложением, же если би имил я в чем нибудь сию установу нарушит и проти оной не устоит, то должен буду без жадного и[з]винения на дом архиерейский платит штрафу денежного двадцат рублей, тое ж и им, пном Есимонтовским, и их наслідником. В том лучшего ради вираятя и для спокойнишаго сожития сие мое писание с подписом руки моей и печатемі оного року, мѣсяца и дня звиш виража[...] требующой стороны видал сие писание установочное по прошению Петра Яковлева, презвитера сто Пе[т]рапавловскаго дегтяровского Василий Феодоров, поп биловодский, писал. К сему писаню своему Петр Яковлев, поп дегтяровский, руку приложил».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52568. Оригінал).

№ 31

1742, липня 7 (червня 26). – Івангород (?). – Купча.

«Тисяча сімсот сорок второго году мѣсяца июня двадцать шестого дня

Я, Василий Дмитриев, син значковий полку Ніжинского товариш, а житель містечка Івангорода, чиню відомо сим моім купчим писанием во всякого суда и права и кому о сем відати тепер и впрѣд будет потреба, иж міючи я власную свою греблю, прозиваемую Пустую, мною набутую, на рекі Острі засипанную, на которой состоят и мелниця дві, в каждой по едном камені мучному устроение, з обоіх концов к собственной моей землі присипанную, во грунтах фастовецких и мартиновских лежачую, никому ни в чем не пенную и не заведенную, але як владіл я чрез килко десят літ оною спокійно, так з доброй моей волі без жадного примусу за совітом жени моей Параскевії и синов нших Павла и Семена той половинную част греблі, от села Мартиновки концем лежачую, и на оной клітку о едном колі мучном, в якої и другое коло волно будет устроїт, и в ріки рыбную ловлю. Да в конец тоей греблі березняк з землею для подчинки той греблі, которая лежит обмеж з одной стороны дороги и другой з села Мартиновки, а вверх концем до березняка козака и жителя фастовецкого Василя Шекеренка, продал на енералную войсковую артиллерию во вѣчность за сумму готових грошей сто сорок рублей. А другую половину греблі, от фастовецких грунтов концем же лежачую, и на оной клітку з одним же колом мучним себѣ удержал для препитания. Якую греблю когда надлежатиметь подчинит или внов плотину с подвышением устроїт, то все то ділат мнѣ с енералною войсковою артиллериєю равномірно по половинним частям без всякого спору. Ежели ж над надежду за недостатком моім в подчинки греблі и в строеніи плотины воспослѣдует остановка и затим в артиллеріи енеральной признаватиметься убиток, то я должен сам, а по мнѣ жена и снї мої своім имуществом тот убиток награждат и пополнят неотмінно. Якие вишеписанные сто сорок рублей денги в канцеларіи енеральной войсковой артиллеріи через шафара оной же артиллеріи Ефима Филонова отобравши, самого себе, жену, дітей и родственников моїх, близких и далеких, от оной продажи вовся отдаляю и вчисте. Права своего и зрѣкаюсь под обовязком и варунком правним на турбатора тоей же

вишеписанной сумми вдвое. А енеральной войсковой артилерії волно будет тоєю мною проданною греблю, кліткою рибною ловлюю и березняком з землею как хотя владіти и ко наилучшему своему пожитку употребити, не узнаючи ни от кого и наименшой перешкоди диспонувати. Буди же над чаяние в той мною проданной греблі с мельницею и в отбиранию с ней користей міл би хто енеральной войсковой артилерії чинит какую трудност и во владініи оной воспящение, то должен, я сам жена, а по нас и сні нши Павел и Семен своїм сумбтом защищат и оборонят, да и оставленную мною половинную в той греблі част и на оной клітку одну. Ежели б я, а по мні жена или сні мої впрעד пожела-ли в продажу пустит, то не должно в другие руки отходит не повинно за настоящую цену бит при енеральной войсковой артилерії. Чего ради во лутшую кріпост с подписом имени моего и сна моего Павла руки за упрощением мною ж знатних персон, на сем подписавшихся, из сообщением точних копий с иміючихся в мене на то кріпостей, дал сию енеральной войсковой артилерії купчую року и дня вышеписанных.

В подліній подпис таков:

К сей купчой по повелению отца моего, значкового полку Ніжинского товарища, а жителя міс-течка Ивангорода, Василия Дмитриевича вмісто его за себе син его Павел Дмитриев руку прило-жил.

На сей купчой по прошению полку Ніжинского товарища значкового Василия Дмитриева това-риш значковий Иван Писаревский во свідителство подписался.

К сей купчой по прошению значкового полку Ніжинского товарища Василия Дмитриева, того ж полку Ніжинского товариш значковий Иван Гриценко во свідителство подписался.

К сей купчой по прошению значкового полку Ніжинского товарища Василия Дмитриева атаман городской новомлинский Федор Троцкий во свідителство подписался

1745-го году августа 19 д. в сотенном ивангородском правленіи сия купчая запис презентована и по требованию енеральной войсковой артилерії и значкового полку Ніжинского товарища Василия Дмитриева в книгу записана руками ншими подписана и печать сотенная приложена.

В подліній подпис таков: сотник ивангородский Матвій Кониский.

Атаман ивангородский Антон Давидов, а вмісто его неграмотного по его велению житель бор-зенский Семен Котляревский руку приложил.

Писар сотні Ивангородской Сава Малюга».

(ВР БПАН. Спр. 261. Ч. 2. Арк. 154–156 зв. Тогочасна копія. Підпис кожного свідка скріп-лено печаткою. На копії намальовані три кола, всередині яких напис: «Місто печати» і «Місто печати сотенной ивангородской»).

№ 32

1767, до серпня 9 (липня 29). – Ніжин (?). –

Лист ніжинського полковника Петра Розумовського до графа Рум'янцева.

«Сиятельнойшому графу (далі йде повний титул графа – Ю.М., І.Т.), его высокографскому сия-тельству Румянцеву от полковника ніжинского Разумовского

Репорт

В ордері вашего высокографского сиятельства юня от 23, ко мні присланном, изображенно: яко правящий должностю полкового писаря войскового канцелярист Романовский, явясь у вашего вы-сокографского сиятельства, представлял, что я ему в присудствіи моем в полковой ніжинской канце-лярии засідание иміть не позволил, говоря, что он яко непатентований со мною міста иміть не может и обязан токмо чынить в канцелярии по ділам доклады. А надлежало б відать, что в Малой Россіи всі чыни не были снабдні патентами, а отправляли и отправуют каждой по званию их предпысания должносты. Из числа которых полковые писаря, состоя между старшинамы по полковники третими в полковой канцелярии, яко члены міста и голос иміють и вовсі полковые чыни производими быва-ют по большой части с войсковых канцелярист, слідователно ему, Романовскому, определенному от вишего начальства к точному отправлению должносты полкового писаря, засідание в канцелярии воз-бранить не должно било и для того веліно, не чиня ему впрעד в исправленіи звания его никаких препятствий, прислать к вашему высокографскому сиятельству отвіт: каких рады причин он, Рома-новский, к присудствию допущен не был. Я во исполнение вашего сиятельства ордера во отвіт пред-ставляю, что оной Романовский несправедливо вашему высокографскому сиятельству донес, якобы я его к присудствию не допустил, ибо в полковой ніжинской канцелярии за получением о битіи ему на місті писаря полкового указа чинить исполнение и я как о воспященіи ему присутствоват в полко-вой канцелярии, так что он непатентований и со мною міста иміть не может, ничего ему в присутст-віи моем тогда в полковой канцелярии не говорил и в исправленіи звания его я, как и прежде, не чи-нил никаких препятствий, так и впрעד от мене не будут чинени. Яко я всегда веліния моей коман-ди почитано за долг выполнит их в самой точности.

Полковник Петр Разумовский.

1767 году июля ___ д.».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 55563. Оригінал, завірений власноручними підписом. Запис зверху доку-мента: «Пол[учен] юля 29 д. 1767 году»).

№ 33

1767, серпня 14 (3). – Глухів (?). –

Лист глухівського сотника Семена Уманця до графа Рум'янцева.

«Сиятельнойшому графу (далі йде повний титул графа – Ю.М., І.Т.), его высокографскому сия-тельству Румянцеву

Нижайший репорт

Сего августа 2 числа козак сотні Глуховской, житель деревні Сліпорода, Михайло Козачок, в сотенную глуховскую канцелярию представил при доношені дівку Евгению Яковину доч Дорошенкову приличившуюсь в заломі его, Козачка, и других тамошних сліпородских жителей на нивах и на огородах ржи и другого збожжа. Коя допросом показала: от роду ей сколко літ, не відаєт, живет она в оной деревні Сліпороді при отцу ей, живущем в подсосідках козака Василя Козачка, и там научилась она, Евгения, в жителки сліпородской Параскеви Кондратихи Партилихи заломливат жита. С которою она, Евгения, в огороді ей, Партилихи, ходила и тамо она ей, Партилиха, коноплі и лион пасинка своего Стефана, в том огороді посіяние, заломила с тім, чтоб жена оного ей пасинка, а ей невістка Мария, скоро умерла. При котором заломі сказивала она ей Партилиха таковые слова: «Заломлю я жита, чтобы жита ломилися, а люде галилися». И при том на тот залом клала печину и ни-кимсь незнаемим (?) напоєм жолтим на подобие воска поливала. И что при том говорила ис чего тот напої составляла, она, Евгения, не відаєт. От (...) * и она, Евгения, заломливат жита и протчего научилась. Означенная ж Параскевия Партилиха тому всему по взятому (?) и с ней в сотенной глуховской канцеляриі допросу не винится. А показанный козак Михайло Козачок предствяет, что в дачах сліпородских на полях тамошних жителей в очие (?) літо явилось заломов одинадцять. Того ради вашему высокографскому сиятельству о вишеписанном к високому рассмотрению нижайше репортую

Сотник глуховский Семен Уманец.

1767 году, августа 3 д.».

(IP НБУВ. Ф. I. № 55559. Оригінал, завірений власноручними підписом. Запис зверху документа: «Под[ан] августа 3 д. [1]767 году»).

№ 34

1776, травня 8 (квітня 27). – Петербург. –

Лист генерал-прокурора Сенату князя Олександра В'яземського до графа Рум'янцева.
«Секретно.

Сиятельнейший граф, милостивый государь.

О присланном от вашего сиятельства ко мне малороссианине Василье Сирском по высочайшему ей императорского величества соизволению надлежащее решение здесь учинено. А притом ея императорское величество повелеть соизволила: 1, как из допроса онога Сирскаго видно, что он фальшивых ассигнацей выпустил на три тысячи триста рублей, то к вашему сиятельству отписать, что есть ли из оных фальшивых ассигнацей в губерниях ведомства вашего сиятельства вступят в казенные доходы, то б ваше сиятельство приказал оныя секретно присылать к себе. А вашему сиятельству для изстребления оных доставлять ко мне, в место коих от меня доставлены будут настоящие ассигнации; 2, из письма вашего сиятельства, а паче из произведенного у тайного советника Кочубея оному Сирскому допроса того, чтоб кто знал о делании им ассигнацей не видно и точно он в допросе своем тамо утверждал, что не токмо о том его ремесле никто не ведал, но и отец его, Сирского, не знал. Но здесь в тайной экспедиции оной Сирской признал и показал, что отец его о делании им ассигнацей ведал и обще с ним те ассигнации в разных местах разменивал. А посему и отец его, Сирского, оказался в сем бездельстве соучастником из корыстолюбия. Почему б и надлежало ныне зделать и о нем решительное положение. Но понеже он о сем преступлении был еще не спрашиван, то без ответа его решительного заключения по правосудию зделать не можно. Чего ради для допроса его против вышеписанного показания, дабы о сем деле не зделать лишней огласки, взять онога Сирскаго в тайную экспедицию под строжайшею стражею и отправке его сюда к вашему сиятельству отписать. Я, исполняя оное высочайшее ей императорского величества повеление, вашему сиятельству имею честь сим сообщить: для лутчаго ж усмотрения вашего сиятельства о открывшихся онога Сирскаго безделье с допроса его имею честь приложить усего копию. В прочем пребываю с истинным почтением и совершенной преданностию

Вашего сиятельства милостивого государя покорнейший слуга князь Александр Вяземский.

Апреля 27-го дня 1776 года. Санкт Петербург».

(IP НБУВ. Ф. I. № 55565. Оригінал).

Додатки:

№ 1

1773, лютого 3. – Ленинград. –

Уривок з листа історика І.Ю. Спаського до мистецтвознавця С.А. Таранушенка.

«[...] Но кое-что насчет Магистрата, все-таки наклеветывается: напр. у И. Долгорукого в его Путешествии в Одессу и Киев в 1810 г. о Нежине: "... площадей и регулярных улиц не увидишь, а пустырей много; речка скверная или, лучше сказать, протечная лужа. Дом для Присутственных мест каменный; Магистратов два: один уездный, по общему стату[ту] российских городов, и строение его такой же формы, [как] в Кременчуге, только поменьше, и не столь великолепно; другой учрежден собственно для греков [...]". Конечно, нужно взглянуть и в архив – возможно, там оба окажутся и будут ясны упрощения, произведенные в Нежине. Только времени и недостает! Под бельведером подразумевается, конечно, балкон 3-го этажа и остается не решенным вопрос, какое из старых двухэтажных зданий Нежина (поскольку 3-х этажных не сохранилось) могло бы быть остатком Магистрата, если, разумеется, здание не было разобрано до фундамента после 1810 г. Присматривался я к бывш[ей] гимназии женской, но во внутренней планировке никаких намеков, а снаружи можно будет окончательно сориентироваться через неделю-две, когда я надеюсь получить фото, сделанные во время поездки последней в Нежин [...]».

(IP НБУВ. Ф. 278. № 4274. Машинописний оригінал).

1973, лютого 5. – Ленінград. – Уривок з листа історика І.Ю. Спаського до мистецтвознавця С.А. Таранушенка.

«[...] К Магистрату в свое время примыкали лавки Гостиного двора – при мне они были еще с открытой галереей, где сидели бабки и продавали солодки стручки и т. п. прелести... А лавки против собора были разобраны и в мое время он уже со стороны базара был отгорожен такими же лавками с галереями, а перед главным входом стала колокольня 19 в. и площадь – теперь превращенная в продолжение гор[одского] сада [...]».

(ІР НБУВ. Ф. 278. № 4275. Машинописний оригінал).

о. Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

pr. Mytsyk Yurii – doctor of historical sciences, professor, chief scientist at the M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian archaeography and source studies of the National Academy of sciences of Ukraine (4 Trokhsviatytelska Str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: mytsyk2002@ukr.net

Тарасенко Інна Юріївна – кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна)

Tarasenko Inna – Ph.D. in historical sciences, research fellow at the M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian archaeography and source studies of the National Academy of sciences of Ukraine (4 Trokhsviatytelska Str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: innatarasenko86@gmail.com

**TO NEW DOCUMENTS ON THE HISTORY OF SIVERSHCHYNA (17th–18th c.)
(part 25)**

The purpose of the publication is to introduce into scientific circulation important documents created by hetman of Ukraine Danylo Apostol, generals and hundreders of the Hetmanate, which allows to supplement the «Ukrainian Dyplomatarium of the 16th–18th c.», and publication of the last one is an important task of Ukrainian archaeology. Various business documents of the Hetmanate (bills of sale, complaints, reports, etc.) are also published. In addition, the information capabilities of these sources are analyzed, and particularly valuable evidence is identified. The scientific novelty is closely related to the mentioned goal, since for the first time archival, non-printed sources from the collections of the Institute of manuscripts of the Vernadsky National library of Ukraine and the manuscripts department of the library of the Polish Academy of arts and the Polish Academy of sciences in Krakow (Poland) are introduced into scientific circulation. For the first time, important facts about the socio-economic, military-political, and church history of Ukraine in the mid-17th – 18th c., the activities of the judiciary, and the everyday life of the Ukrainian people have been established. The documents relating to the little-studied region of Starodubshchyna are also important. This ethnic Ukrainian land is now part of the Russian Federation, where they are trying to erase the memory of its historical identity by all possible means. Meanwhile, in Ukraine, the history of Starodubshchyna has not been studied for a long time, and researchers are only beginning to work on this material.

Key words: universal, letters, hetman, Hetmanate, Sivershchyna, Church, bills of sale.

Дата подання: 11 травня 2023 р.

Дата затвердження до друку: 18 червня 2023 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Мицик, Ю., Тарасенко, І. Из новых документов до истории Сіверщини XVII–XVIII ст. (частина 25). Сіверянський літопис. 2023. № 3. С. 67–84. DOI: 10.58407/litopis.230306.

Цитування за стандартом APA

Mytsyk, Yu., Tarasenko, I. (2023). Iz novykh dokumentiv do istorii Sivershchyny XVII–XVIII st. (chastyna 25) [To new documents on the history of the Sivershchyna XVII–XVIII centuries (part 25)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 3, P. 67–84. DOI: 10.58407/litopis.230306.

